

På trods af disse forbehold over for dele af argumentet er Rita Astutis bog særdeles interessant. Især de fine beskrivelser af, hvordan identitet tillæres og udspilles, er værd at stifte bekendtskab med. På trods af en mangelfuld teoretisk ramme er det en fortræffelig etnografi. De klare, omhyggelige og spidsfindig beskrivelser såvel som den indgående forståelse af de sociale processer er nødvendigvis baseret på et langt feltarbejde og et tæt forhold til de folk, bogen omhandler.

*Quentin Gausset
Institut for Antropologi
Københavns Universitet*

MARGOT BADRAN: *Feminists, Islam and Nation. Gender and the Making of Modern Egypt*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press 1995. 352 sider, noter, bibliografi, indeks. ISBN 0-691-03706-X. Pris \$25 (pb).

Historikeren Margot Badran har interesseret sig for den tidlige egyptiske feminisme siden 1960'erne og hendes bog, syntesen af de mange års arbejde, bærer i meget høj grad præg af både grundighed og stor indsigt. Den er desuden ikke blot oplysende og lærerig, men også en ren fornøjelse at læse. Ikke mindst fordi den præsenterer læseren for en række kvindeskikkelser som falder ganske langt fra de stereotype billeder vi ofte må lade os nøje med når det drejer sig om kvinder i Mellemøsten.

Margot Badrans bog er et detaljeret historisk studie baseret på en overvældende mængde af forskelligartede kilder: artikler fra aviser og kvindeblade, private breve og dagbøger samt ikke mindst en lang række interviews med især egyptiske aktivister foretaget mellem 1968 og 1990.

Bogen beretter om den egyptiske feminisme fra slutningen af forrige århundrede og til omkring Nassers magtovertagelse i 1952, og den er samtidig en historie om egyptisk nationalisme og om nationalstatens udvikling fortalt gennem kvinderne. Fokus er især på århundredets to første årtier, hvor feminismen ses som tæt forbundet med den nationalistiske kamp for et uafhængigt Egypten.

En af bogens pointer er netop at feminismen *ikke* blot er en vestlig opfindelse, og Badran viser hvorledes en egyptisk feminisme udviklede sig på egne præmisser, men inden for

en islamisk ramme og i et kontinuerligt *samspil* med den nationalistiske bevægelse.

Badran beskriver hvordan en „feministisk bevidsthed“ udviklede sig blandt borgerskabets kvinder i slutningen af det 19. århundrede og dernæst hvordan den i det 20. århundredes første årtier viste sig som kvinders individuelle engagement i samfundet, primært via et omfattende socialt velgørenhedsarbejde og et ønske og krav om undervisning og uddannelse. Fra midten af 20'erne udviklede den sig til en egentlig eksplicit feministisk politisk organisering og i 1923 grundlagde Huda Sha'rawi sammen med en række andre kvinder Egyptian Feminist Union (EFU). Det er først og fremmest denne organisation og dens frontfigurer som bogen handler om.

Gennemgående figurer er blandt andet Huda Sha'rawi, grundlægger og leder af EFU, Nabawiyah Musa som var pioner på uddannelsesområdet og Saiza Nabarawi, redaktør, skribent og af den lidt yngre generation.

Vi får skildret disse absolut enestående kvinders liv og hører om deres lange kamp for at ændre lovmæssige forhold omkring blandt andet skilsmisse og polygami. Deres kamp for at opnå stemmeret og ikke mindst deres noget mere succesrige kamp for at sikre sig retten til uddannelse og arbejde.

Kvinderne spillede som nævnt en vigtig rolle både i uafhængighedsbevægelsen og i udviklingen af nationalstaten, og de indtog ofte mere radikale standpunkter end de mandlige beslutningstagere og satte spørgsmål ved den udformning som den nye nationalstat fik. Som set så mange andre steder blev kvinderne ringe belønnet for deres indsats. De blev ikke lige borgere efter uafhængigheden i 1922, de forblev uden stemmeret indtil 1956 og deres synspunkter på blandt andet familielovgivningen – et kontroversielt og omdiskuteret emne i de fleste muslimske lande – blev ikke imødekommet.

Badran beskriver også det ofte problematiske samarbejde mellem de egyptiske kvinder og den vestligt dominerede internationale feminisme, som ikke ønskede at tage stilling til (eller afstand fra) den koloniale imperialisme og de ulige magtforhold som bestod længe efter 1922.

Margot Badran giver os alt i alt et detaljeret billede og en god forståelse af den urbane middelklassens og især borgerskabets kvindelige aktivister og deres kamp for rettigheder.

Kildernes art giver indsigt i kvindernes liv og af deres egen forståelse af deres kamp.

Hvad bogen derimod ikke fortæller om er hvordan majoriteten af de egyptiske kvinder levede deres liv, kvinderne på landet og arbejderklassens kvinder. Disse kvinder optræder kun ganske perifert i bogen, primært som passive modtagere af hjælp, og man må spørge sig selv hvordan *de* mon forholdt sig til de mange spørgsmål bogen behandler og hvordan den feministiske kamp berørte *deres* liv.

Nu skal man måske ikke kritisere en forfatter for at hun har valgt et fokus, men det er en smule problematisk når Badran i sin introduktion ligefrem skriver: „*The history of Egyptian feminism is about middle- and upper-class women assuming agency – the capacity to exercise their will, to determine the shape of their own lives and to partake in the shaping of their culture and society*“ (s.3; min fremhævelse).

Badran underspiller ligeledes de forgreninger som den feministiske bevægelse faktisk fik i løbet af 1930'ernes og 40'ernes Egypten, hvor både islamistiske og radikale sekulære grupperinger så dagens lys, og man står derfor let tilbage med det (fejlagtige) indtryk at EFU alene var de som førte kampen.

Anne Margrethe Rasmussen
ph.d.-studerende
Institut for Antropologi
Københavns Universitet

ALAN BARNARD & JONATHAN SPENCER (eds.): Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology. London: Routledge 1996. xxiv+658 sider. ISBN 0-415-09996-X. Pris: £27.29 (pb).

Encyclopedia of Social and Cultural Anthropology er redigeret af de to Edinburgh-antropologer Alan Barnard og Jonathan Spencer, og værket lever udmærket op til Edinburghs fornemme encyklopædiske traditioner. Det henvender sig hovedsagelig til akademiske antropologer og antropologistuderende, selvom redaktørerne i introduktionen udtrykker den obligate fromme forhåbning at også „nå ud til alle mulige mennesker som bare er nysgerrige efter at vide hvad antropologer er for en slags folk, hvad de laver, og hvad vi kan lære af dem“. Den forhåbning kan man jo dele, men i mellemtiden er der god

grund til at anbefale studenter og forskere at have encyklopædien inden for rækkevidde.

Hovedparten af værket består af 231 substantielle artikler, som varierer i omfang mellem to og 19 spalter, og som alle afsluttes med litteraturhenvisninger. De fleste opslag er på teori og metode samt antropologiske begreber, mens en snes stykker er regionaletnografiske oversigter, og fem er biografier. Dog findes et biografisk appendiks over godt et par hundrede antropologisk betydningsfulde personer, et „glossary“ med korte begrebsdefinitioner samt navneregister, sagregister og folke- og stednavneregister. Krydshenvisninger findes overalt.

Godt hundrede forskellige forfattere, overvejende britiske og amerikanske antropologer, har skrevet hovedartiklerne, og man har bestræbt sig på at opnå en rimelig balance mellem yngre og ældre skribenter. Det er stort set en vellykket blanding, langt de fleste forfattere skriver både koncist, engageret og up-to-date, selvom enkelte af de ældre sætter punktum ved det tidspunkt da de selv sidst havde noget at sige. Således er opslaget „rationality“ en (sidste?) æresrunde af det gamle makkerpar Jarvie & Agassi som præsenterer the state of the art anno 1987. Det havde været lidt mere morsomt hvis for eksempel Sahlins havde skrevet den artikel; i det mindste kunne man i opslaget have ønsket sig en kommentar til hans kontrovers med Obeyesekere (*How Natives Think* udkom et halvt år inden redaktionen afsluttedes). I. M. Lewis skriver om „descent“ på god gammeldags facon, og en eventuel tvivl om hvorvidt samtlige ikke-europæiske samfund er opbygget af unilineale eller kognatiske descentgrupper kan man kun få bekræftet hvis man følger krydshenvisningen til artiklen „house“, som handler om „husbaserede“ samfund. Mange artikler er imidlertid små perler af koncentreret information og spændende perspektiver. For eksempel er Michael Lambeks artikel om „possession“ det bedste jeg har læst på fem spalter om dette emne.

Som alle encyklopædier er også denne i høj grad et produkt af sin tid. Blandt de længste artikler er (naturligvis) „culture“, „society“, „ethnography“ og „kinship“, men den længste af dem alle er dog „gender“! I øvrigt lader det til at postmodernismen er et vigtigt tegn i tiden. Artiklen „postmodernism“ får fem spalter (mod fire til „peasants“!), og man skulle kunne tro at Clifford & Marcus' *Writing Culture* er an-